

Izbija vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

Uredništvo in upravniški prostori:
2637 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2637 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4994

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR XXXVII Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 15, 1934, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 15. OKTOBRA (OCT. 15), 1945 Subscription \$6.00 Yearly STEV.—NUMBER 200 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Zavezniki zasegli imetje nemškega kemičnega trusta

Veliko število tovarn v ameriški okupacijski coni

NACIJSKE ORGANIZACIJE UNICE NE

Berlin, 13. okt. — Zavezniki odbor, ki ga tvorijo vojaški generali Britanije, Amerike in Francije—je odredil konfiskacijo tovarn in vsega imetja nemškega kemičnega trusta I. G. Farbenindustrie. Hitlerjev režim ne bi bil mogel voditi vojne, če ne bi bil ta trust zalagal nazijske vojaške mašine z industrijskimi produkti.

General Lucien D. Clay, načelnik civilne administracije v ameriški coni okupacije, je naznanil, da bo čez 300 tovarn nemškega kemičnega trusta izpraznjenih in prišlo pod zavezniki kontrolno. Zavezniki se pripravljajo, da so te del odškodnine, katero mora Nemčija plačati. Tovarne, ki so bile udeležene v proizvodnji orožja, streliva in drugega vojnega materiala, bodo uničene. Čez 40 tovarn kemičnega trusta se nahaja v ameriški okupacijski coni.

Clay je pojasnil, da dekret določa zasego tovarn in imetja trusta v Nemčiji, ne pa imetja v zunanjih državah. O tem bo padla odločitev pozneje. Nemški kemični trust ima podružnice v skoraj vseh državah. Clay je dejal, da 75 odstotkov podjetij trusta v Nemčiji ni bilo priključeno v vojni. Največje tovarne trusta so v Ludwigsbahu. Sodi se, da je samo prepolnjenje trusta v gotovini predstavlja vrednost pet milijard mark v predvojni dobi.

Zavezniki avtoritete so istovestno postavile nazijsko stranbo izven zakona. Poskusi za odločitev stranke in nje priključitve organizacij se smatrajo za zločin na podlagi izdane dekreta. Ta določa tudi konfiskacijo premoženja in rekordov stranke.

Amerika in Rusija sta se izrekli za zasego nemškega imetja v nevtralnih državah. Velika Britanija ugovarja in sklicuje se na legalnost. Zavzeli so stališče, da bi bilo bolje, ako bi zavezniki pritiskali na nevtralne države, naj izročijo imetje za "moralnega ozira." Rusiji trdi, da potpisanska deklaracija sankcionira zasego nemškega imetja v nevtralnih državah.

Amerika bo pomagala Angliji

Delegacija odobrila predlog za posojilo

Washington, D. C., 13. okt.—Po razgovorih, ki so se pričeli pred enim mesecem, je ameriška ekonomska delegacija odobrila predlog, da Velika Britanija dobi posojilo v Ameriki v vsoti pet milijard dolarjev. Doznavajo se, da je delegacija zavzela stališče, da mora posojilo biti kredit v dolarjih v Ameriki, ki naj bi kril britanske potrebe, ne darilo, kot je predlagala britanska vlada.

Amerika, če bo kongres odobril posojilo, ne bo zahtevala obresti. Na drugi strani bo morala Velika Britanija dati trgovske koncesije Ameriki. Pričakuje se, da bodo težave odstranjene in da bo zadeva posojila predložena kongresu v odobritev.

William L. Clayton, pomožni državni tajnik in načelnik divizije za ekonomske zadeve, je dejal, da je dobil zagotovilo, da bo Velika Britanija, ako bo kongres sankcioniral posojilo, kupovala blago v Ameriki.

Apel za nasičevanje Nemcev

Dr. Brandt obsodil potsdamski dogovor

Chicago, 13. oktobra.—Šeststo članov Cikaškega sveta za zunanje odnose je molče poslušalo dr. Karla Brandta, v Nemčiji rojenega ekonomista, ki je pletiral za pošiljanje živil in drugih potrebščin v Nemčijo, da se reši življenja milijonov "nedolžnih Nemcev." On je ostro obsodil načrte za deindustrializacijo Nemčije in potsdamski dogovor.

"Bilo bi bolj logično in bolj človeško, ako bi se zavezniki odločili za ponovno odprtje plinskih peči v Belsenu in Buchenwaldu in uničili življenje 30 do 40 milijonov Nemcev," je dejal. "Ako nečemo, da bi Nemci umirali za lakoto, jim moramo takoj poslati osem milijonov ton pšenice, mesa in drugih živil. Amerika se je v tej vojni borila proti tiranstvu, ne pa za nadomestitev ene totalitarne brutalnosti z drugo. Deindustrializacija Nemčije bi bila tragedija za Evropo. Ker Nemčija leži v osrčju Evrope, so njene železnice, ceste in vodna pota vitalnega pomena za blaginjo evropskih narodov."

Brandt je tudi obsodil novo pravilo v mednarodnih zadevah, da je posamezni državljani odgovorni za notranjo in zunanjo politiko svoje vlade. Dejalo je, da je le 45 odstotkov nemškega ljudstva podpiralo Hitlerja pri volitvah in da ne vidi nobene azlike med ameriškim in nemškim ljudstvom. Dalje je rekel, da je monakovska kupcija zašla revolto nemških generacij, ki so nameravali strmoglaviti Hitlerjev režim.

Brandt je dospel v Ameriko pred trinajstimi leti. On je profesor ekonomije na univerzi Leand Stanford v Palo Alto, Cal.

Volilna pravica odvzeta nacistom

General Eisenhower pojasnil smernice

Frankfurt, Nemčija, 13. okt.—General Dwight D. Eisenhower je odločno izjavil, da nacisti ne bodo dobili volilne pravice v ameriški okupacijski coni, dokler so on vojaški guvernir v Nemčiji. Dejalo je, da je popolnoma uverjen, da bo oni, ki bo imenovan za naslednika, zavzel isto stališče. Te smernice napram nacistom so v soglasju z zaključkom in deklaracijo štirih veleil, da mora biti nacistem izločen iz življenja Namčije.

Eisenhower je na sestanku s časnikarji dejal, da se bodo volitve v ameriški okupacijski coni vršile v prihodnjem januarju. Izvoljeni bodo kandidati za pokrajinske in mestne administracije. To bodo prve svobodne volitve po dvanajstih letih. Odločitev, da se odvzame volilna pravica nacistom, je bila potrebna. Nemško ljudstvo v ameriški okupacijski coni bo dobilo priliko za samovlado. Če bo demonstriralo politično dozorelost, bodo vojaške restrikcije preklicane.

Cehoslovakija obnovila odnose z Bolgarijo

Praga, Čehoslovakija, 13. okt.—Uradno naznanilo pravi, da je Čehoslovakija obnovila diplomatske odnose z Bolgarijo. Dosežen je bil sporazum, ki določa izmenjavo diplomatov med državama.

Obramba proti atomski bombi

Debata o kontroli atomske sile

Washington, D. C., 13. okt.—Kongresni odsek za mornarične zadeve je naznanil, da je bila odkrita obramba proti atomski bombi. To naznanilo ni ustavilo voharne debate, ki je v obeh zbornicah, kaj naj Amerika stori glede mednarodne kontrole atomske sile.

Kongresni odsek je trdil, da je bilo obrambno sredstvo proti atomski bombi razvito do obsega, ki omogoča eksplozijo atomske bombe, preden je vržena na tarčo. To sredstvo je elektronično. Člani kongresnega odseka za vojaške zadeve se še niso zedrnili po razpravi, ki se je vršila za zaprtimi vrati, glede načrta administracije, ki določa ustanovitve posebne komisije, ki naj bi odločevala v zadevah atomske bombe. Sponsorji načrta trdijo, da se načrt nanaša le na ameriško kontrolo bombe in da se mora vprašanje mednarodne kontrole odložiti.

Trgovinski tajnik Henry Wallace se je pred senatnim odsekom za vojaške zadeve izrekel za mednarodno kontrolo atomske bombe. Dejalo je, "da je v tem oziru eden svet ali pa noben svet. Mi moramo storiti korake za dosego dogovora z drugimi državami v interesu kooperacije na polju znanstvenih preiskave. To bi bilo v korist nam in vseh miroljubnih držav."

Načrt za znižanje davkov sprejet

Revizija davčne strukture napovedana

Washington, D. C., 13. okt.—Načrt, ki določa znižanje dohodninskega davka na posameznike in korporacije, je bil sprejet s 343 proti 10 glasom v nižji kongresni zbornici. Znižanje znaša \$5,350,000,000.

Načrt je bil sprejet v isti obliki kot je bil odobren po članih kongresnega odseka za pota in sredstva. Senator George, demokrat iz Georgije in načelnik finančnega odseka, je dejal, da bo odsek vodil zaslišanje o načrtu prihodnji teden.

Na podlagi načrta ne bo 12,000,000 družin z nizkimi dohodki plačevalo federalnega davka prihodnje leto, ostalim pa bo davek znižan za najmanj deset odstotkov. Davki na prejšnje profite korporacije bodo znižani od 85 na 60 odstotkov.

Pričakuje se revizija federalne davčne strukture v prihodnjem letu. Močna grupa v senatu je za odpravo davka na prejšnje profite korporacij. Gotovo je, da načrt ne bo sprejet v isti obliki v senatu kot je bil v nižji zbornici.

Debata v nižji zbornici je trajala štiri ure, nakar je bil načrt dan na glasovanje. Nekateri kongresniki so argumentirali, da mora federalna vlada omejiti zapravljanje denarja, da se zniža davčno breme.

Delavski nepokoj se bo nadaljeval

Columbus, O., 13. okt.—William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je dejal, da se bo delavski nepokoj nadaljeval, dokler ne bodo delodajalci pokazali volje za kooperacijo v prizadevanjih za zvišanje življenjskega standarda delavskih slojev. On je govoril na konvenciji unije kemičnih delavcev. Dejalo je, da so bili ameriški delavci prikrajšani za plačo v vsoti čez trideset milijonov dolarjev v tednih od kapitalizacije Japonske. Kampanja za zvišanje plače je razumljiva, ker cene so še vedno visoke.

POLITIČNA KRIZA V ARGENTINI SE POOSTRILA

Policija na konjih napadla civiliste v Buenos Airesu

VOJAŠKA VLADA RESIGNIRALA

Buenos Aires, Argentina, 13. okt.—Politična napetost, ki je zajela Argentino, je dobila odmev v izgreh in navalu policijske konjenice na civiliste na trgu San Martin v osrčju Buenos Airesa. Poročila pravijo, da je bilo več ljudi ubitih in ranjenih, ko je policija streljala na civiliste.

Voditelji armade in mornarice skušajo najti izhod iz politične krize, ki je nastala kot posledica opozicije proti vojaški vladi, ki je prišla na krmilo z nasiljem pred dvema letoma. Policija je zapretila, da bo preprečila politične demonstracije v vseh argentinskih mestih. Vsi člani vojaške vlade generala Edelmira Farrella so resignirali. Vprašanje je, ali bodo voditelji armade in mornarice formirali novo vlado, v kateri naj bi dobili pozicije prominentni civilisti, ali bo vladna oblast izročena vrhovnemu sodišču.

Besednik armade je priznal, da je vlada resignirala pod pritiskom opozicije. Ta zahteva razpis svobodnih volitev. Zdaj še ni jasno, ali so voditelji armade in mornarice udeleženi v gibanju, da se Argentina vrne v normalno življenje. Kriza se poostri, ko je polkovnik Juan Peron resigniral kot podpredsednik vojaške vlade, vojni in delavski minister.

Kje se Peron nahaja, ni znano. Nepotrjena vest pravi, da je bil aretiran. Naznanilo pravi, da bodo vojaški voditelji objavili načrt, da vrhovno sodišče prevzame vladno oblast. Argentinska ustava sankcionira tako akcijo.

Državni departament kritiziran

Senat odlaš s potrditvijo Bradena

Washington, D. C., 13. okt.—Strategija državnega departamenta, ki je dobila odmev v resignaciji polkovnika Juana Perona, argentinskega diktatorja, je podvržena ostri kritiki članov senatnega odseka za zunanje zadeve. Načelnik odseka je senator Connally, demokrat iz Texasa.

Ta kritika je odgovorna za odlašanje potrditve B. Bradena, ki je bil imenovan za državnega podtajnika. Braden je bil ameriški poslanik v Buenos Airesu, kjer je podpiral gibanje za restavriranje demokracije v Argentini.

Člani senatnega odseka sicer naglašajo, da niso za pomiritev argentinskih fašistov in vojaške klike, ki vlada v Argentini, toda kljub temu odlašajo s potrditvijo Bradena. On bo pozvan pred senatni odsek prihodnji teden. Braden je prvi odbojil Perona, da se poslužuje fašističnih metod pri zatiranju opozicije v Argentini.

Nelson Rockefeller, ki je pred nekaj tedni resigniral kot državni podtajnik za zadeve latinskih republik, je uspel na konferenci Združenih narodov v San Franciscu. Argentina je bila sprejeta v krog Združenih narodov kljub protestu sovjetske delegacije. Nekateri senatorji se boje Rusije in hočejo ustvariti močan blok ameriških držav proti sovetom.

za zvišanje plače je razumljiva, ker cene so še vedno visoke.

Pierre Laval izvrsil samomor?

Uradno poročilo o smrti zadržano

PARIZ, 15. okt.—Francoska časniška agencija je citirala govorice, da je Pierre Laval, bivši predsednik francoske lutkarne vlade v Vichyju in se zanimal za vse javno življenje. Leta 1915 je bil na pittsburski konvenciji izvoljen v glavni odbor jednote, katerega član je bil, dokler ni bil poklican v armado v prvi svetovni vojni, v kateri je bil ranjen zadnji dan, tik pred razglasom premirja. Po prihodu od vojakov je prišel zopet v glavni odbor in bil leta 1920 imenovan za začasnega gl. bla-gajnika—po odstopitvi br. Antona Terbovca. Sem pa tam se je tudi ukvarjal s pisanjem ertic in člankov in sestavljal je tudi nov "Taucharjev" koledar, v katerem je razdelil leto na enake mesece. Na to svoje delo je bil zelo ponosen. Bil je vesele narave, se vedno rad šalil in bil dober družabnik. Zadnja leta se je največ udeleževal pri Slovenskem delavskem centru, kjer je bil predsednik družabnega kluba. Vse-skozi se je zanimal tudi za društveno življenje in bil član Fer-ferja 131 SNPJ. Star je bil 59 let in doma iz vasi Sv. Lenart nad Škofjo Loko. V Californiji zapuša bivšo ženo, pastorko in sina, v stari domovini pa dva brata. Lep mu spomin! Čikažani ga bomo pogrešali!

Albert Naud, glavni Lavalov odvetnik, je dejal, da je informiral obsojenca, da bo ustreljen v pondeljek jutraj, ker je general Charles de Gaulle odklonil apel za pomilostitev.

Drugo poročilo pravi, da je Laval mirno spal v svoji celici nekaj ur pred eksekucijo. On je označil obravnavo pred vrhovnim sodiščem za justični sločin. "Pripravljen sem na vse v save-sti, da bi zgodovina potrdila resnico," je dejal Laval pred svojimi odvetniki, ki so ga obiskali.

Albert Naud, glavni Lavalov odvetnik, je dejal, da je informiral obsojenca, da bo ustreljen v pondeljek jutraj, ker je general Charles de Gaulle odklonil apel za pomilostitev.

Nemški general obsojen v smrt

Dal je ustreliti 15 ameriških vojakov

Rim, 13. okt.—Nemški general Anton Dostler je bil na obravnavi pred ameriškim vojaškim sodiščem spoznan za krivega, da je dal ustreliti dva ameriška častnika in trinajst vojakov, kateri so bili ujeti, ko so nameravali razstreliti železniški tunel v Italiji, in obsojen v smrt. Ameriški vojski so bili ustreljeni pri Punta Bianci, Italija, 26. marca preteklega leta.

Obravnava proti generalu se je vršila v rimski justični palači. Takoj po obsodbi je bil Dostler odveden v ujetniško vojaško taborišče pri Aversu v bližini Neapla. Obravnava proti generalu je trajala štiri dni.

Obsodba bo predložena v pregled generalu Josephu T. McNarneyju, vrhovnemu poveljniku zavezniških sil v Sredozemlju. On lahko pomilosti nemškega generala. Pričakuje se, da bo McNarney podal odločitev prihodnji teden.

Dostler je bil poveljnik nemškega armadnega zbora v severni Italiji. On je prvi general, ki je bil postavljen pred vojaško sodišče na obtožbo, da je kršil vojna pravila, in obsojen v smrt.

Ameriška preiskava francoskih taborišč

Frankfort, Nemčija, 13. okt.—Ameriške vojaške avtoritete so na prošnjo mednarodnega Rdečega križa začele preiskavo francoskih taborišč. Preiskava je bila odredjena po objavi poročil, da nemški ujetniki stradajo v taboriščih. Francoska vlada je bila pozvana, naj predloži formalno poročilo o situaciji.

Stavka pristaniščnih delavcev v Angliji

London, 13. okt.—Nadaljnjih 3000 pristaniščnih delavcev je zastavkalo. Skora vsa angleška pristanišča mesta so prizadeta. Živila, ki so jih pripeljali parniki, niso bila razložena zaradi stavke. Pisarniški delavci so se pridružili stavkarjem, ki so šli v boj za zvišanje plače.

Socialne in politične reforme na Japonskem

Domače vesti

Frank S. Tauchar mrtev!

Chicago. — V četrtek je po kratki bolezni v Hines Veterans Hospitalu umrl Frank S. Tauchar, ki je bil dobro poznan med Slovenci šrom Amerike. Bil je dolga leta aktiven v krogih JSZ in SNPJ in se zanimal za vse javno življenje. Leta 1915 je bil na pittsburski konvenciji izvoljen v glavni odbor jednote, katerega član je bil, dokler ni bil poklican v armado v prvi svetovni vojni, v kateri je bil ranjen zadnji dan, tik pred razglasom premirja. Po prihodu od vojakov je prišel zopet v glavni odbor in bil leta 1920 imenovan za začasnega gl. bla-gajnika—po odstopitvi br. Antona Terbovca. Sem pa tam se je tudi ukvarjal s pisanjem ertic in člankov in sestavljal je tudi nov "Taucharjev" koledar, v katerem je razdelil leto na enake mesece. Na to svoje delo je bil zelo ponosen. Bil je vesele narave, se vedno rad šalil in bil dober družabnik. Zadnja leta se je največ udeleževal pri Slovenskem delavskem centru, kjer je bil predsednik družabnega kluba. Vse-skozi se je zanimal tudi za društveno življenje in bil član Fer-ferja 131 SNPJ. Star je bil 59 let in doma iz vasi Sv. Lenart nad Škofjo Loko. V Californiji zapuša bivšo ženo, pastorko in sina, v stari domovini pa dva brata. Lep mu spomin! Čikažani ga bomo pogrešali!

V bolnišnici

Chicago.—V bolnišnici West Suburban se nahaja Frances Gradišek, članica društva 131 SNPJ. Podvrženi se je morala teški operaciji, katero je srečno prestala.

Nov grob v Barbertonu

Barborton, O.—Dne 3. okt. je naglo umrla Frances Poje, ki je bila dalj časa bolehnna. Mož ji je umrl pred devetimi meseci. Zapuša družino (enega sina v armadi v Indiji), več bratov in sester. Dan po njenem pogrebu je prišlo očetovo pismo iz starega kraja, v katerem je rečeno, da je umrla njena mati med vojno.

Is Milwaukeeja

Milwaukee.—Vile rojenice so se oglašile pri družinah Frank Kočak, Anton Bolskar, Jerome L. Lesnik in John Zagrodnik, kjer so pustile sinove, pri družini Frank F. Mihelich v West Allisu pa hčerko.—Poročili so se: Alfred Sorčić in Clara Kosciuk ter Louis Rozman in Madeline Nelson.

Zopet v civilu

Chicago. — Iz armade je bil častno odpuščen Anthony Ter-selich, sin družine John Ter-selich.

Is Clevelanda

Cleveland.—Po dolgi bolezni je umrla Mary Premro, rojena Mohorčić, stara 73 let in doma iz Hrusilja pri Postojni, kjer zepuša brata. V Ameriki je živel 31 let. Zapuša moža, dva sinova in več sorodnikov.—V bolnišnici je v pondeljek umrla Olga Ribič, stara 65 let in živeča v Collinwoodu. Doma je bila iz Hrvatakega in v Ameriki 45 let. V Herminieju, Pa., zapuša brata—mož ji je umrl 1941.—Na dvatedenski dopust je prišel s Pacifika John Joseph Derin, B 2/c, sin družine Paul Tonkovich.—Nadarjena 18-letna pevka Sally Hrvatin, hčerka družine Anton Hrvatin iz Collinwooda, poje v tekoči operni sezoni v opernem zboru. Nastopi v vseh sedmih operah, ki

Zenske bodo dobile volilno pravico

ZNIZANJE OKUPACIJSKE SILE

Tokio, 13. okt.—General Douglas MacArthur je naznanil program dalekosežnih političnih in socialnih reform na Japonskem, ki bo odpravil stare japonske tradicije. Na podlagi programa bodo ženske dobile volilno pravico in enakopravnost.

Program določa tudi svobodo govora, tiska, zborovanja, vere, liberaliziranje vzgoje, demokratiziranje industrije in odpravo tajne policije. Objavljen je bil potem, ko je baron Kijuro Shihedara, predsednik nove japonske vlade, obiskal MacArthurja. Premier se je prvič sestel z ameriškim generalom po formiranju nove vlade.

"Da se izpolnijo pogoji potsdamске deklaracije, je potrebna odprava socialnega in političnega sistema, pod katerim je živel japonsko ljudstvo stoletja," je rekel MacArthur. "Za uveljavljanje reform je potrebna takojšnja revizija japonske ustave. Ludstvo mora biti osvobodeno vseh oblik kontrole in tlačanstva. Regimentacija ljudskih slojev mora biti odpravljena. Japonski delavci morajo dobiti pravico organiziranja v unijah, da se dvigne življenjski standard in odpravijo zlorabe in krivice."

Takoj po sestanku med japonskim premierjem in MacArthurjem je prišlo naznanilo, da sta bila imenovana dva prominenta Japonca za svetovalca vladi. To sta dr. Soiči Sasaki, bivši profesor na tokijski univerzi in veščak, in princ Fumimaro Konoye, bivši premier. Izgrala bosta važno vlogo pri reviziji ustave. Nekateri krogi trdijo, da se bo cesar Hirohito odpovedal prestolu.

MacArthur je naznanil znižanje okupacijske sile. Dejalo je, da bo 200,000 vojakov zadostovalo za okupacijo Japonske in Koreje. Amerika bo držala vojaške posadke na Okinawi in Filipinskih otokih. MacArthur je dejal, da bo 1,250,000 ameriških vojakov, ki se nahajajo na Pacifiku, poslanih domov v prihodnjih šestih mesecih.

Truman obsodil zapostavljanje zamorcev

Washington, D. C., 13. okt.—Predsednik Truman in njegova žena sta ostro obsodila stališče Hčera ameriške revolucije, organizacije, ki se ponaša s patriotizmom, napram zamorskim umetnikom. Ta organizacije ne dovolji nastopa umetnikom v Dvorani ustave, ki je njena lastnina. Truman in žena sta izjavila, da organizacija posnema javnega nemških nacistov, ki so jih začeli izvajati, ko so prišli na krmilo. Te so bile rasno zapostavljane umetnikov.

Katoliški škof udaril Rusijo

Chicago, 13. okt.—James A. Griffin, katoliški škof v Springfieldu, je v svojem govoru oplazil sovjetsko Rusijo in pozval ameriško vlado, naj ji odreče vsako pomoč, dokler ne bo revdirala svoje zunanje politike. Škof je dejal, da hoče Rusija diktirati vsemu svetu.

so bile oziroma bodo podane te dni v glasbeni dvorani Mestnega avditorja. Prva opera je bila podana zadnje sredo. Miss Hrvatin je preteklega junija graduirala v srednji šoli in nadaljuje z glasbeno študijo.

TUDI TI SO KRIVI NAŠIH ŽRTEV

Člani Gospodarskega društva in člani upravnega sveta ter nadzorstva Kreditnega zavoda pred sodiščem

Obrazložitev (Nadaljevanje.)

Vsi obtoženci predstavljajo odgovorno vodstvo Kreditnega zavoda v Ljubljani. Oblika njihovega udejstvovanja je formulirana v pogodbi Gospodarske družbe z dne 1. julija 1931 in oblastno odobrenih pravil Kreditnega zavoda. Iz teh pravil, iz te pogodbe, iz notornih dejstev in tudi iz zagovora obtožencev je razvidno, da so obtoženci one osebe, ki so iz-

vrševale to, kar je ves čas vršil Kreditni zavod in so torej odgovorne za vse delo tega zavoda pred razsulo Jugoslavije in med okupacijo. Vsi obdolženci predstavljajo najmočnejšo plat pridobitnikov. Njihova gospodarska osnova jim je dajala moč, da so lahko vodili posle tudi med okupacijo v korist ali škodo svojega naroda. Obtoženci so se odločili za slednje.

Odgovornost obtožencev temelji tudi na neposredni funkcionalni osnovi, ki so jo imeli kot organi Kreditnega zavoda. Prva skupina obtožencev so člani Gospodarske družbe in člani upravnega sveta Kreditnega zavoda obnem. Člani gospodarske družbe so bili lastniki večinskega paketa delnic Kreditnega zavoda in so s tem imeli po pravih akcijskih regulativah vso oblast razpolaganja s Kreditnim zavodom. Ta skupina obdolžencev pa je sedela tudi v upravnem odboru in predstavlja iniciativni izvršni organ Kreditnega zavoda, torej po domače povedano, ta skupina je vršila vse, kar se je na zunaj pokazalo, da vrši Kreditni zavod.

Druga skupina obtožencev so člani Gospodarske družbe. Ker po gornjem vemo, kaj je bila Gospodarska družba, nam je jasno, da je ta skupina odgovorna za vse delo Kreditnega zavoda. Tretjo skupino obtožencev predstavljajo upravni odbor Kreditnega zavoda, ki je bil neposredni izvršilec vseh poslov Kreditnega zavoda. Zato tudi ta odgovarja za vsa sodelovanja Kreditnega zavoda z okupatorji, saj je imela veliko možnost, da prepreči, da bi slovensko gospodarsko pogubonosno poslovanje zavoda.

Posebno skupino obtožencev predstavlja nadzorstvo. Svoje prve naloge je vršilo tako pomembno, da je Kreditni zavod lahko prevzel izvrševanje blagajniških poslov za fašiste, da jim je obrestoval njihov denar za 3% preko najvišje dovoljene obrestne mere, da je sodeloval pri oborožitvi fašistične Italije.

Če se eden ali drugi obtožencev zagovarja, češ, da ni vedel, da Kreditni zavod sodeluje z okupatorji, je to brezpomemben neupoštevani zagovor. Za kazensko odgovornost je nevažno, če kdo od teh obdolžencev nalašč ne ve, kaj počneja Kreditni zavod potem, ko je to vedela vsa slovenska javnost. Dolžnost vsakega obdolženca je bila, da bi ob težkih in za našo slovensko javnost tako kričočih zločinih izbral svoje vodilno mesto, da bi preprečil nadaljnje izvrševanje zločinov.

Če pa se mu to ne bi posrečilo, bi moral odložiti svojo funkcijo. Tega pa nobeden izmed obtožencev ni storil, ampak so vsi vztrajali na svojih mestih. Vsi so sprejemali dobičke in gospodarske koristi, ki jih jim je mogel nuditi Kreditni zavod zato, ker je sodeloval po njihovi zaslugi z okupatorjem in s tem užival pri vseh položajih. Pohlep po dobičarju, po dobičku je pripeljal te ljudi na zatožno klop.

Če primerjamo po vsem tem danes obtožence z življenjem našega naroda v dobi okupacije, potem se nam pokaže, kako globok prepad je bil med obtoženci in našim narodom in kako malo so čutili obdolženci z njim. Naš narod je kraval v težkih borbah za svoj obstoj proti fašistom in hitlerjancem, obtoženci pa so s fašisti in hitlerjanci sodelovali. Naš narod je stradal in umiral po tisočih taboriščih, jetnišnicah in drugih mučnicah, katere so jim napravili nasilni sovražniki, obtoženci pa so jih pri tem gospodarsko podpirali. In če se po vsej tej sliki vprašamo, kaj predstavljajo vsa ta dejanja, obtoženci, ki so danes pod tožbo, potem

do z nami odgovoril ves narod, da so to zločinstva, potem bo z nami ves narod ta zločinstva obtožil in obsodil.

Dokazovanje
Po prečitaniu obtožnice se je pričelo zasliševanje obtožencev, ki se je zavleklo v popoldanske ure. Obtoženci so večinoma priznavali dejanski položaj, odklanjali pa na različne načine krivdo. Sklicevali so se na pritisk okupatorja, na nepoučenost itd. Njihovi zagovori so napravili v celoti zelo porazen vtis. Iz njih je kljub vsemu izvijanju bilo jasno, da se vsi obtoženci razen morda obseh žensk, v bistvu dobro zavedajo, kakšno izdajalsko delo so opravljali in v čigavo korist.

Razširitev obtožnice
Na koncu zaslišanja je glavni javni tožilec in najgor dr. Stante razširil obtožnico zoper dr. inž. Henrika Klinarja, da je leta 1941 sodeloval pri tem, da je preprečila zrušitev za vojno važnih gospodarskih objektov v korist okupatorja in da je pomagal spraviti te objekte nepoškodovane v roke okupatorja. Inž. Klinar je priznal, da je vodil Protinik o tem razgovore z nekim generalom v Ljubljani in da so odstranili nekatere električne naprave in s tem samo trenutno onemogočili obratovanje, dočim so vsi objekti in vse važne naprave ostale docela nepoškodovane. (Se nadaljuje)

Glasovi iz naselbin
(Nadaljevanje z 2. strani)
čila vzroke za vojne, kakor jih ni noben posameznik, temveč smo jih povzročili vsi kot celota. Tisti, ki menijo, da je Roosevelt kriv, da je bila Amerika zapletena v vojno, so nevedni, ali pa prikriti nacistični simpatiziranci. Resnica je, pa če je to nekaterim po godu ali ne, da se imamo zahvaliti za zmage tistim našim sinovom, ki so se borili za nas na bojnih poljanah in žrtvovali za domovino svoja mlada življenja, kakor tudi svoje ude, kar je v nekaterih primerih še huje kot smrt.

One, ki trdijo, da ne bi bilo potrebno iti Ameriki v vojno, bi vprašala, kaj bi bilo, ako ne bi bila Amerika v vojno. Namreč potem, ko je bila napadena. Nekateri so menda še danes pod vtisom, da bi bilo vseeno, če bi zmagali Japonci in Nemci in so tako naivni, da mislijo, da ne bi mogel priti Japonec v to deželo. Tistim, ki mislijo tako, naj povem, da so naših kakih deset milj od Detroita zadnjega junija bomba, ki pa ni eksplodirala. Vrgli so več bomb z namenom, da bi povzročile požare v naših gozdovih. Najbrže ne bi manjkalo tudi atomskih bomb.

Torej komu se imamo zahvaliti, ako ne našim sinovom? Sedaj ni vprašanje, kdo je povzročil vojno, temveč kdo jo je zmagal. Povzročil je ni noben posameznik, temveč smo odgovorni indirektno vsi, ker podpiramo sistem, ki povzroča vojne.

Na koncu naj še omenim, da so mi zelo ugajali spomini in doživljanja taboriščih, jetnišnicah in drugih mučnicah, katere so jim napravili nasilni sovražniki, obtoženci pa so jih pri tem gospodarsko podpirali. In če se po vsej tej sliki vprašamo, kaj predstavljajo vsa ta dejanja, obtoženci, ki so danes pod tožbo, potem

Kathrine Krains.

Nedavno je na oficelni Washington navallla cela armada, po številu tisoč uniljakih lobistov iz New Yorka. Newyorške unije so jih poslale, da moledujejo pri kongresnikih in senatorjih obeh kapitalističnih strank za sprejetje važne delavske in socialne zakonodaje. Toda takoj na kolodvoru jih je ustavila policija in jih sadrjala več ur. Če bi delavstvo imelo svojo masno politično stranko, bi mu ne bilo treba moleduvati okrog kapitalističnih politikov, ki so "delavski prijatelji" le toliko časa, dokler niso prečeti glasovi.

Zasebni interesi na delu

"Rakrana našega parlamentarnega življenja so skupine, posvečene zasebnim interesom—takoževane "Lobbies"—predolgo nas že mučijo."

Eden mojih prijateljev, Richard Neuberger, časnikar, je bil pred nekaj leti izvoljen v parlament v Oregonu. Ker je bil nov član, je bil dobrodošel plen lobistom. Oklenila se ga je družba resno mislečih žen, ki so želele ustaviti skvarjeni najlepši deli naše dežele. Prosile so ga, naj predloži zakon, ki bi omejil to razvado. Neuberger je mislil, da je misel pametna in jo je podpril prav kot bi jo bili podprli vi ali jaz. Stvar je bila povsem jasna v interesu splošnosti.

Nesrečni nedolžni Neuberger! Lobija reklamnih podjetij ga je vzela na piko in ga začela učiti, kaj se pravi živeti. Tu ni šlo za lepe besede o javni varnosti, o redu in tako dalje—tu je bil ogrožen mošnjiček. Prvo, kar so postavili Neubergerju na mizo, je bila obtožba unije slikarjev reklamnih oglasov, ki ga je okrcala, češ, da je sovražnik delavcev. To pa je ena najhujših obtožb, s katero je mogoče obremeniti parlamentarce. Takoj nato se je začela izlivati na njegovo pisalno mizo prava povodnjena pisem "vdov in sirot," katerim je baje pretih lakota, ako se jih oropa skromnih dohodkov iz najemnine, katere plačujejo za te reklamne oglase. Deževalo je telegramov, v časopisih pa so se pojavili uvodni članki, posvečeni temu vprašanju.

Parlament se je seveda skril—zakonski predlog pa je propadel. Neuberger je prepričan, da bi večina oregonskih državljanov glasovala za stvar, toda državljanji niso organizirani—lobija pa je brza in učinkovita.

Vsi parlamenti posameznih držav se nahajajo pod sličnimi pritiski, kot poročila revija THIS MONTH in izvirku iz knjige Stuart Chaseja "DEMOCRACY UNDER PRESSURE." V Washingtonu je ta pritisk večinske naravnost neverjeten. TNEC, ki je našel preko 400 "Lobbies" v Washingtonu, opisuje tipičen teden iz leta 1930 pod pritiskom lobistov:

Ameriška legija je spravila zakon za podporo vojnih vdov skozi poslansko zbornico. "Veterani zunanjih vojn pa ne morejo spraviti zakona za svoj bonus ven iz komiteja, kjer leži. Ameriška avtomobilaska zveza navzlic svojim neverjetnim napravim ni uspela preprečiti, da senat poveča davek na avtomobile. Lobija za petrolej spravi v splošni davčni zakon posebne tarife. Lobija drogistov, katere večsah imenujejo "The Pain and Beauty Boys," prepreči tako na kozmetična sredstva. Te skupine zasebnih interesov znajo izvrstno izkoristiti različna gesla. ADF koraka v parlamentarno borbo pod znamenjem "ameriškega standarda življenja." Kdo je tako nizkokoten, da bi to geslo napadel? Trgovska zbornica se je oprijela "Free Enterprise," a National Association of Manufacturers goni svoj "ameriški sistem." Lobija investierjev dela prave čudeže v znamenju "vdov in sirot," med tem ko ameriški zakoniki dobe dejansko vse, kar hočejo, čim dvignejo svoj krik za "svobodo govora in svobodo časopisja."

Vse te skupine, ki služijo le posebnim interesom, trde, da jim leži na srcu "interes javnosti." To jim pride tako naravno iz srca in tako priprosto, ko da bi trdili, da so proti grehu. Naj ves svet ve, kako požrtvovalno se bore z vsemi svojimi silami za splošno dobro. Kadar gre za to, da se v eni panogi gospodarstva ustalijo cene, trde ti gospodje, da gre za to, da "se prepreči nepoštena konkurenca," ali da je treba "odpraviti pogubne razmere v trgovini," ali "se znebiti zavratne konkurence" ali pa "napraviti red med samopašnimi nepoštenjaki." Seveda človek, ki v trgovskem tekmovanju politiska cene navzdol, je junak v Adama Smitha atomistični družbi—toda kadar žele živinorejci v vojnem času prebiti maksimalne cene, katere je postavila OPA, takrat govore le nekako pobožno o "zakonu povpraševanja in ponudbe," katerega je treba zopet uveljaviti. Delovanje lobistov je že tako stara stvar, tako vpeljana, da je postalo že uradna ceremonija—kot tango. Vsak posameznik korak je znan umetnikom tega plesa, vsak gib je naučen—pa ga ponavljajo, vedno iznova in vedno naprej. Prvi korak je izvolitev "pravega" kongresnika. To pomeni, da je treba delati že v volilni kampanji. Drugi korak, podžgati kongresnika, kadar je izvoljen. Tretjič, vplivaj na urade, da bodo vsak zakon razlagali na "pravičen način." To je večinoma težje, kot vplivati na člane kongresa. Četrtič, kar je neugodnih zakonov, napadaj jih kot neustavne pri sodišču in pojdi prav do najvišjega sodišča. Pravijo, da je računala skupina lobistov električne sile, da traja povprečno 7 let od trenutka, ko je sprejet neugoden zakon, pa do zadnje odločitve najvišjega sodišča. Tako da je bilo dovolj časa, da se človek razgleda. V Washingtonu je normalna sestava skupine lobistov naslednja: po en profesionalni agent, kateremu pomaga štab specialistov. Poglavitna naloga agenta je, da si zgradi v Kongresu pravo število glasov, na katere mora v pravem trenutku vplivati pritisk iz domačega volilnega okraja. Debate in skupščini le redko vplivajo na kongresnike. O tem se more vsakdo najbolje prepričati, ako si ogleda kongres v trenutku, ko se vrši debata. Malo jih je navzočih—deloma čitajo, deloma pa spe, vsaj navidezno. Kar kongresnika zares vzdrami, je le (1) pismo iz domačega okraja, (2) ako mora pred odbor, (3) pritisk agenta. Najnevarnejše lobije ne delujejo odkrito. Ugaja jim mnogo bolj pritrjeni mrak ali tema. Tehnika prirejanja zabav, obedov, cocktail party in laskanja je čisto zelo dovršena. Odkar je bil uveden leta 1911 zakon

FAŠISTIČNI DOMOBRANSKI TEROR NAD SLOVENCMI

(Nadaljevanje.)

III

17. VI. so Nemci z veliko skupino domobrancev pridrli iz Predmeje proti Trnovemu in obkolili vas Rjavci. Vse ljudi so nagnali na določen prostor v gozdu in vso vas, 9 hiš, zažgali. 53 mirnim prebivalcem je vse zgorelo. Izmed njih so si izbrali 62-letnega kmeta Roberta Rihaveca in Antona Ježa ter prvega obešili, drugega pa ustrelili, potem ko so ju nečloveško mučili. Razen teh so ubili še 5 ujetih partizanov. Ujetemu vojaku Frideriku Vovku so žive mu izrezali na čelu srp in kladivo, iztaknili oči, potrgali nohte in mu rezali kožo s telesa. Podobno so razmesarili še enega njegovega tovariša.

V vasi Trnovo so istega dne pobrali 7 deklet v starosti od 14 do 18 let. Prigovarjali so jim, da se lahko rešijo, če se jim vdajo. Morale so jim kuhati hrano. Dobobranci so pripeljali 3 ujetе vojake, ki so se komaj držali na nogah od pretrenotkih opazovateljevanje ene teh velikih lobij. Z vlaki, letali in avtomobili prihajajo volilci. Telegrami se vsujejo ko listje v jeseni. Plečani moški prenašajo po senatnih hodnikih težke vreče pošte. V lokalnih časopisih vzklije cvetje člankov, spisanih tako kot treba. Radio kar brni—tam so govori in vzpodbuja, a preko telefona prihajajo klici iz velikih razdalj. Lige mladih volilcev, politični klubi in komiteji neodvisnih državljanov nastopijo—ko da je njihov podvig spontan. Pred fotografske aparate stopijo kraljice iz Hollywooda, obnem z jokavimi ženami in lokalnimi prvaki. Vse to mora ubogemu poslancu popolnoma zmešati glavo. Ne more si kaj, da ne bi mislil, da je to velika stvar, nekak—podvig naroda. Velik izraz ljudske volje!

Dokler traja ta veliki podvig, ostane agent skrbno pritrjen. Nekateri profesionalni izvedenci pripravljajo, da je najbolje sploh izginiti iz Washingtona. Pravi lobist ima pri svojem poslu tudi koristi gospodarskega značaja. Včasih mu je celo neprijetno, če opozicija postane preslabotna, ker mu je na tem, da bi bilo videti, da mora biti neprestano na delu. Ako je torej predstavnik zanesljivega in zdravega biznisa, bo le vesel komunističnega strašila; včasih bo svoje tovariše celo vzpodbujal, da mu naredo malo preglaVIC te vrste. Ako bi te skupine lobistov zares predstavljale samo interes, kateremu so posvečene, brez vsake primesi osebne ambicije lobista, bi bilo celo manj nevarne.

Dobro bo, ako ne pozabljam v časih, ko so listi polni člankov, posvečenih posebnim interesom in ozračje kar brni te propagande, da je vsa ta gorečnost zelo sintetična. —Po magazinu This Month.

Dokaz kolaboracije Argentine z naciji
Washington, D. C.—ONA—Izpraševanje bivšega nemškega ambasadorja v Buenos Airesu, barona von Thermana, potrjuje v polni meri vse obtožbe ameriškega poslanika Bradena. Iz izjava nemškega diplomata izhaja, da obstaja med 50.000 Nemci, ki se nahajajo v argentinski prestolnici, velika nacistična organizacija, ter da so nemški vohunji predajali svoja poročila preko nemške ambasade. Najmanj dve angleški ladji sta bili potopljena takoj ob izstopu iz pristanišča na podlagi tako poslanih poročil. Nemška ambasada je tudi zalagala z denarjem pronacistično argentinsko časopisje. Zanimivo je to, da je bila po izjavi ambasadorja von Thermana tudi španska ambasada na delu v prilog nacističnih interesov v Argentini.

Na čelu nemške vohtunske službe v Argentini se je nahajal pomorski ataše nemške ambasade. V Prosveti so dnevno svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

17. VI. so Nemci na 4 kamionih pridrli v vas Potoče in pobrali moške, ki so se prav odpravili na delo. Ti so bili: 39-letni Vinko Šavli, 46-letni Andrej Podgornik, 34-letni Rudolf Batagelj, 48-letni Alojz Bizjak in 14-letni Lojzek Bizjak, vsi kmečki prebivalci iz Potoč. Veleli so jim, da morajo nesti za boj municije do bližnje vasi. Tam so morali popraviti porušen most. Ko so delo dovršili, so jih poslali na grič ob mostu, za njimi pa s hitlerjevci začeli streljati z brzostrelkami in vse pobili. Mali Lojzek je še zaklical: "O, mama moja!" in se mrtev zgrudil. To zverstvo so storili vojaki, doma iz Bačke, Sedmograške in Ogrske na poti iz Gorce v Ajdovščino.

21. VI. so Nemci v vasi Brezovo brdo ustrelili 47-letnega kmeta Ivana Gustinčiča, očeta 7 otrok, v vasi Ostrovec pa 37-letnega Jožefa Rusinoviča in 22-letnega Jožefa Ivančiča. Veleli so jima, da se morata vleči na tla in ju pred očmi sovaščanov postrelili. Iste dne so hitlerjevci in fašisti, ki so pridrli na 20 kamionih, zažgali vas Šetmarje. 4 mlada dekleta, 2 kmeci ter 2 kmeta so odpeljali v Nemčijo. Razen tega so poropali vse, kar jim je prišlo pod roke.

23. VII. 1943, dan po tem, ko je naša vojska uničila domobranske postojanke od Dornberga do rihenberškega gradu, je udrl 11 kamionov Nemcev v vas Šteške. Obkolili so rihenberški spodnji grad in tam napadli skupino kmetov na polju. Zadeli so mirne prebivalce Leopolda Lesjaka, Alojzjo Ličenovo in Franca Valiča. Slednji je na posledicah ran umrl, ostal so bili težko ranjeni. Konec junija so vdrli Nemci v vas Veniče pri Renčah. Pozvali so prebivalce, naj spravijo svoje stvari iz hiš, ker jih bodo požgali. Nato so zažgali 25 hiš, zmetali v ogenj tudi rešene stvari in mnogo prebivalcev odpeljali. Hkrati so ropali v Renčah, vdrli v cerkev, z bajonetji odprli vrata tabernaklja, stresli iz kelihov hostije po tleh, pokradli cerkvene prte in denar ter ršzabili kelih. Domobranci, ki so se udeleževali omenjenih zverstev, so bili večji del iz Ilirske Bistrice in jim je poveljeval nadporočnik Cvetličič ter narednik Viktor Frfolja iz Vrhnike. Pri teh zverstvih je tudi sodelovala 3. četa domobrancev iz Trsta.

V začetku aprila so Nemci na Občinah pri Trstu ustrelili 72 talcev, ki so jih pripeljali iz tržaških zaporov. Ravno najbolj rafiniranih in največjih zverstev je dosegel Trst v slovitem poslopju "Risiera," v luščnici riza med Skednjem in Zavljami. Dolgo časa stalno dovažajo v ondodne zapore ljudi iz okolice Trsta in Istre, zlasti Žide. Poslopje stražijo SS-ovci. Ker se nikoli ni opazilo, da bi kakega jetnika izpustili iz tega poslopja, se je raznesel glas, da tam ljudi pobijajo. Poizvedovalcem je uspelo, da so od enega teh stražarjev dobili pojaanilo. Izpovedal je, da nihče, ki prestopi prag te kasarne, ne pride več ven. Posebni ljudje zaslišujejo jetnike. Po zaslišanju dobi žrtev udarec s kladivom po glavi, nato jo vržejo v predal, ki ima dno iz železnih paličic. Ta se pomakne nad posebne peči, ki so napravljene nalašč v ta namen. Iz tega predala vržejo truplo v ogenj in tako vsake pol ure zgori po en človek. Umorjenih je bilo na ta način že o kolih štiri tisoč Židov in več ujetih partizanov. Dokler žrtve ne pridejo na vrsto v peči, jih drže zaprte v posebnih celicah, kjer mora jetnik ležati ali sedeti, stati ne more, ker je strop prenizek. Ko je bil Trst bombardiran, so ti SS-ovski stražarji obkolili poslopje kljub temu, da so okoli njih padale bombe, in se niso umaknili s svojih mest, da bi v primeru poskusnega pobeга žrtve postrelili. Svoje krvave komedije se domobranci dobro zavedajo. Neki komandant je pred časom izjavil: "Prokleti Nemci, vse svinjarije moramo delati mi zanje, potem pa, ko se bodo oni umaknili od tu, nas bodo pustili na cedilu in bomo mi vsega krivi!" Tega poglavja ne bi bil zapisal, ker je preveč podobno izrodrom bolne fantazije, če ne bi imel v rokah tudi zapiskana s pričjo, ki je bila v uničevalnem taborišču v Auschwitzu. Tam je postopek podoben onemu v tržaški Risieri. Tudi tam masovno sežigajo žive ljudi, zlasti Žide. O tem govori tudi knjižica "Obtožujemo." Slična zverstva počenja v Mauthausnu. Knjižica o tem pripoveduje podrobno. Tudi v Strnišču pri Ptujju je taborišče, ki ne zaostaja za taborišči v Dachau in Mauthausnu. Tudi te vodijo SS-ovci. Zaradi tega ne more biti dvoma o resničnosti strahot v tržaški Risieri. **Krnice** Vas v gorah Primorja bo ostala v spominu vsem Slovincem. Poznim rodovom bo služila kot strašen primer podivjanega zverstva, ki je izgubilo zadnjo sled človečanstva. 9. VI. 1944 ter v sledečih dneh so SS-edince iz Trsta vršile nasilja v Šebreljah, Reki, Jagrčah in Masorih, ki so že opisana. Blizu Masor je vas Krnice. Tam so Nemci ujeli dva partizana in ju prignali v vas. Sklicali so vse vaščane, ki so morali obstopiti prostor, na katerem so nemške zverine začele pripravljati svoje zverstvo. Med Nemci so bili tudi domobranci. Krvnik je stopil pred žrtvi. Z bodalom je sunil prvo žrtev v levo oko. Krvav curek se je pocedil po licu iz očesa, ki je isteklo. Nož se je zavrtel in strgal oko. "To imaš za—Smrt fašizmu!" In že je zasedil ostrino v desno oko. "To imaš za—Svobodo narodu!" In kjer sta prej zrl v svet dve jaani očesi borca za svobodo, sta zavezali dve krvavi votli duplini. Potem so ponovili isto pri drugem jetniku. Ljudje so z grozom v očeh strmeli v nezalilano zverstvo. "Ali vidita zdaj Tita?" so se podivjanci rogali žrtvama. (Se nadaljuje.)

IZZA KONGRESA

Zgodovinski roman

Spisal
dr. Ivan Tavčar

(Nadaljevanje)

Zopet sta sedla k mizi. Razvnetje se dolgo ni hotelo pomiriti. Prešeren je čital, Smole pa je tožno gledal predse.

"Kaka ženska je to!" je zakoprnel. "Vse na nji me sili v greh in v verige ima vkovano moje srce! Njeno telo, njeni udje! O Venera, ko je vstajala iz morskih pen, ni mogla biti lepša!"

Trpko mu odgovori prijatelj: "Kako je zapisano? Ne želi si svojega bližnjega žene! Pametna zapoved in jaz jo podpisem!"

"Ne nadleguj me s katekizmom!" zagodrnja Smole. "Ta je za otroke!"

"Pa divjaj naprej!"

"Ne govori tako neusmiljeno!" je tarna Andrej. "Rojena je že ženska, ki zasede tvoje srce. Tedaj boš letal za svojo pametjo, a dohiteti je ne boš mogli! Moj Bog, saj sam vidim, da iz tega ne more nič postati. Kar je bil cesar pri nji, mi jo je čisto pokvaril!"

"In več te ne ljubi! Avstrijskega cesarja ima rajša od tebe! Kaka nesreča! Židanka ne ljubi več Andreja Smoleta! Pač res, kaj ti ostaja?"

"Pač res, kaj mi ostaja?"

"Dvoje ti ostaja, ljubi moj! Ali skočiš v Ljubljano ali se pa oženiš. Za to zadnje smo mi, kar je nas pametnih mož!"

Smole je pričel letati po sobi: "Ti, Prešeren... ti! Ne tiči li za teboj moja mati?"

"Za mano tiči pamet in nič drugi!"

"Moja stara je sitna, da kar gode! Vrag vedi, kdo ji je nekaj natvezel? Sedaj me hoče z vso silo oženiti! O Jezus, in svoje mladosti nisem še prav nič užival!"

Sam sebi se je smilil, da se mu je orosilo oko. Prisedel je k mizi, si napolnil čašo ter jo izpil.

"Kaj praviš k temu?" je vprašal oženo.

"Da je tvoja mamica pametnejša od tebe! Drugače podivja, prijatelj Smole!"

"Tepec si in drugega nič!" mu je zarentačil Smole v odgovor.

Prešeren je bil "trdega" Andreja trdih izrazov vajen in znal je, da so največkrat izraz prijateljstva, a ne žalitve. Utihihnil je ter čital dalje.

"Le to bi rad vedel," je pričel Andrej znova, "kdo je moji ljubi materi to v hišo znesil. Ljubljana je preklicano mala vas! Dan za dnem moram poslušati litanije, da za babnicami letam, da se za trgovino ne brigam, da zapravljam, da postanem berač, in hudič vedi, kaj še vse!"

"Je mnogo resnice na tem?" se je oglašil Prešeren.

"Ti si nezrel dijak! Ti molči!"

Prešeren je takoj utihnil. Oni pa je nadaljeval: "Za vsem tiči stari lisjak Česko! Kuhan in pečen je pri Židani. Dobro vem, da sem mu na poti. Pa ne bo kahal stekla tam doli! Svojo hčer bi rad obesil na moje groše! Ni napačna misel! Mene bi rad vteknil v svoj globoki lonec! Sebi pa ugledil često do Židana na Poljanah! Ali tega veselja, stari grešnik, ne doživiš! Tvoje hčere ne vzamem, če se še tako sliniš okrog moje ljube matere."

"Torej ti je gospa mati že izbrala nevesto?" vpraša Prešeren.

"Saj nisi gluha, ko vendar že celo večnost o nji govorim!"

"Dobro! Počakaj! Premišljujva malo! Česka Finica ti je torej izbrana!"

"Da, tisto nalepitičeno dekle z Mestnega trga! Ko je bilo otroče, se je za vsak nič kremžilo. Že od takrat je ne maram!"

"Saj ne vzameš otroka! Danes je najkrajšnja vseh devic ljubljanskih!"

"Pojdj se solit na Šmarno goro! Hudobna ženska je, drugače bi ne dopuščala, da bi jo stari Česko prodajal okrog stare Smolečke po Dunajski cesti."

"Bog vedi, če te še hoče!"

"Z obema rokama grabi po meni ali bolje po mojem denarju. Kar je Českovih, so vsi lakomni volkovi. Lakomna ženska je in drugega nič!"

"Meni bi bila ljubša nego polna ladja Židanih mater, za katere bi se moral vojskovati s starimi Židanimi očeti!"

"Ti naj boš pesnik! Prismođa si in drugega nič!"

"Samo milobo diha! Ti pa si osel, ki slepo brklja mimo tega cveta, samo da se na Poljanah nazre bodočega osata! Sicer pa še enkrat: Bog ve, če te hoče!"

Smole je nekaj časa porogljivo zrl na svojega prijatelja.

"Če me sploh hoče!" je izpregovoril zaničljivo. "Saj je vendar vse pripravljeno in tudi lihanice so skrbno nastavljeni, da se zanesljivo ujamem, ja, kalin z Dunajske ceste! Vse čedno dogovorjeno! Ko odbije štiri na špitalski cerkvi, pridrdra Českov voz pred našo hišo. Ta voz—tako sta se dogovorila premetena moja mamica in Českov ata—me popelje na Mestni trg ter obstane ravno pred Českovim hišo. Ko pa zgodaj vstopim, bo deklica sama doma. S povesenimi pogledi me sprejme in delala se bo, da ji je grozno žal in neprijetno, da ni ne mamice ne očka pri roki. Igrala bo presenečeno nedolžnost, dasi sem prepričan, da ji je gospa Eliza poprej do pičice vabila v glavo, kako se ji je vesti in kako ji je mrežice nastavljati, da se gotovo ujame zlata ribica z Dunajske ceste. V srednji sobi bo prežala stara, in naj le izpregovorim nepremišljeno besedo, pa bo mahoma priveselala kakor široka galera ter mi izkrcala svoj materinski blagoslov! A v to past se Andrej Smole ne ujame!"

"Čemu se potem tja voziš?"

"Čemu? Ker sem prisiljen. Dobro veš, da je danes ob šestih cesarski obed. Tudi jaz sem povabljen, ker me štejejo med prve trgovce v mestu. Stari Česko jo je izvohal, da se v njegovi kočiji skupaj popeljeva v dvorec. Zategadelj moram že ob štirih v njegovo hišo, a cesarski obed bo ob šestih. Pojmiš li to, prijatelj France?"

"Odpovej se vabilu! Republikanec ne antišambruj po cesarskih dvorih! Jaz bi se takega vabila sramoval!"

(Dalje prihodnjič)

nela je prvič, da bi mogla vreči daleč zlati obroček, ki je oklepjal njen drobn prstek in jo priklepil na človeka, ki jo je pričel tako mučiti. Da bi imela vsaj nekoga, kjer bi se zjo-kala, komur bi potožila.

Da, saj ga ima—saj ima mater!

Mati! Ali ni ona pretrda, ali ni ona brez srca?

Tako je mislila Vanda. Pa danes jo je vendar vlekle preko ceste do matere; danes je morala do nje, da ji potoži...

Pri materi je sedela Kati, krojaška. Komaj je zagledala blede obraz Vande in od solz pordele oči, spreletel je Katino lice neki žarek, kakor blisk na nebu, kjer se potuhnjeno kuha nevihta. Vandi je bilo žal, da ni bila mati sama. Kate ni mogla trpeti. Zato je sedla malomarno za mizo in govorila vsakdanje stvari. Kati je dolgo iztegala tipalnice, da bi kaj zvedela od Vande in se je celo šalila.

"No, gospa, ali je Žane prišel dobre volje danes zjutraj domov?"

"Kdo pravi, da je prišel zjutraj?"

"No, no, ne zjutraj, tako pozno zvečer in po glavi so mu pelecitre ali pa lepa citrarica..."

"Obrekljivka! Sram Vas bo di!"

Vanda je jezno zaloputnila vrata in odšla. Kati se je pa hihitala in omenila Mici: "Šele, 'dobro jutro!' Kaj še bo? Preveč in prehitro se je poboljšal—hi hi hi!"

Vanda je šla preko ceste; nikogar ni videla, nikogar ne bi bila spoznala. Zdelo se ji je, da se svet maje; kolena so se ji šibila, z roko se je tiščala za

prsi, kjer je hotelo razburjeno srce utoniti v valovih vzburkane krvi.

V sobi je padla na divan, nje-no telo se je stresalo in drgetalo, krčevito je stiskala drobne roke, kakor bi hotela nekoga zdrobiti. Dolgo ni mogla jokati. V grlu jo je tiščalo in dušilo... Bila je strta.

Žane je imel sklep, da ne gre več v družbo, ki ga je že nekoč skoraj utopila. Po mrzlih ulicah je hodil, zavil zamišljen iz mesta in skoval trden načrt, da med te ljudi nikdar več.

Razni mali oglasi

MEN WANTED

To produce copper, iron and lead powder, copper and lead oxide. Pipe metal. Steady work. 48 hr. week. Prevailing rates. Apply at METALS REFINING CO., 1717 Summer St., Hammond, Ind.

BEAUTY OPERATOR

White or Am. Japanese. Steady or part time. \$40 week.

SALLY ROSE BEAUTY SHOP

3858 Lincoln Wellington 9577

WOMAN

For general housework. No laundry, no heavy cleaning. Own room; other help; assist with children. Twenty-Five dollars a week. Good home.

Indiana 2147

HOUSEKEEPER

Opportunity for experienced person who desires permanent home with small family. Congenial surroundings. Good salary. Call Oakland 6261 or office—Franklin 8127.

SPRAYERS

For Furniture Shop. Good working conditions. Excellent opportunity. Top salary. Steady work.

2041 W. Churchill Brunswick 2438

Razni mali oglasi

BEAUTY OPERATOR and MANICURIST

5 day week - Good salary

1637 E. 55th

Call

REPUBLIC 9765

HOUSEKEEPER

3 adults

Plain cooking - No washing

Own room; \$25 per week

Call

Juniper 6568

ONE REGISTERED NURSE

FOUR INFANT NURSES

Own room. Good working conditions. Salary open. Recent High School graduates preferred.

Seeley 1781

MEN — MEN

Bricklayers

Steady work

Phone—Newcastle 4020

Tukaj je čist, moderni način, olajšati navaden hrbtobol. Johnson's Black Plaster! Olajša bolečine, otrpje, nategnenost. Vpliva prijetno! V vseh lekarnah. Zahtevajte Johnson & Johnson kakovost.

Johnson's BACK PLASTER

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne ... Cene zmerno, unikatno delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4804

Razni mali oglasi

DIE SETTERS

For punch press dies. Also Lathe hands. Apply TRICO STAMPINGS, Inc. 2505 W. Cermak Road

SLOVENE MAN

YOU ARE NEEDED TO BE JANITOR'S HELPER Good working condition See MR. SIEVERT 1100 N. Dearborn

GIRLS

For Draping and Special Machine Work. Experience not necessary. Power machine experience. Good working conditions. 30 hours a week. Top pay.—JOHARA JR., INC., 325 W. Jackson Blvd.

CLEANING WOMAN

Institution—Hours 8-4 Meals and uniform Call MARTHA WASHINGTON HOME Atlantic 8090

Razni mali oglasi

GARAGE WASHER

6 nights; must have garage Steady and sober MONARCH GARAGE 1122 Hollywood Ave. Longbeach 2244

BRICKLAYERS

6 mos—Steady job—Inside and side work. LUNDSBERG CO. Benjamin Electric Co., Desplai III.—or phone Longbeach 6667—Chicago

TOOL and DIE MAKERS

MUST BE EXPERIENCED STEADY WORK Night shift

GERRARD STEEL STRAPPING CO

2915 W. 47th Street

MEN and EX-VETERAN

WE NEED EXPERIENCED

Tool and Die Makers • Light Assembly Work

Material Handlers and Punch Press Operators

TOP SALARY SOME OVERTIME

APPLY TODAY

3100 WEST CARROLL

WE HAVE URGENT NEED FOR

PLASTIC MOLD MAKERS

MUST BE EXPERIENCED PERMANENT Apply at once

SHERIDAN ELECTRONIC

2850 So. Michigan Avenue

PHONE—CALUMET 2100

WE HAVE IMMEDIATE NEED FOR

PUNCH PRESS OPERATORS

TOP WAGES TO TOP MEN - TIME 1/2 FOR OVERTIME

GOOD WORKING CONDITIONS PERMANENT ALL YEAR ROUND Apply Today

SHERIDAN ELECTRONIC

2850 So. Michigan Avenue

PHONE—CALUMET 2100

POSITIONS ARE NOW OPEN

GIRLS

COMPTOMETER OPERATOR

MAIL CLERK

SALES CLERK

TYPIST

EXCELLENT PEACE TIME FUTURE

(with long established company since 1872)

CRIBBEN & SEXTON

700 North Sacramento Boulevard

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta prijete eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni članu. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlana \$6.00 na leto naročnino. Če va člani še plačajo pri assessmentu \$1.25 na tednik, se jim to prijete k naročnini. Torej sedaj ni varoka, kaj da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list, tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveta, to takoj naznaniti upravništvu SNPJ in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne storijo, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnina.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrui. države in Kanado \$6.00 Za Chicago in okolico je \$7.50

1 tednik in 4.00 1 tednik in 4.00

2 tednika in 7.00 2 tednika in 7.00

3 tednike in 9.00 3 tednike in 9.00

4 tednike in 11.00 4 tednike in 11.00

5 tednikov in 13.00 5 tednikov in 13.00

Za Evropo je \$9.00

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja v Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. družina št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od slednjega članov moje družine:

2. _____ Čl. družina št. _____

3. _____ Čl. družina št. _____

4. _____ Čl. družina št. _____

5. _____ Čl. družina št. _____

Mesto _____ Družina _____

Nov naročnik Star naročnik

Črtice in povesti

Spisal F. S. Finigar

(Nadaljevanje)

"Korel, izvrstno, si napravil z roko po licu in zbežala ven k sinoči!"

"Kajne! Znati se mora!"

"Prepričana sem, da bi bil Žane snoči ušel o polnoči, da nisi imel ti tiste imenitne govornice!"

"Ljuba duša, kaj sem že govoril? Saj še danes nisem tizen!"

"No, da mora biti Žane mestni odbornik in poslanec in..."

"Ze vem, ze vem! Čast, čast, ta ga je zmagala. 'Kdaj bodo doktorji in duhovni! Mar je tem za nas! Zep in čast, to je njih načelo. Zato morajo biti meščani in trgovci naši zastopniki.' Tako nekako je bilo..."

"Pa Žane ne bo!"

"Ne bodi no! Kaj meni mar vse to. Nam gre za to, da ga imamo med sabo in da plača za pijačo—in, no, pa da tebi kaj lepega kupi; jaz ti ne morem, saj veš, kako sem bogat. Zato je potreba, da ga spravimo od tiste blede šolarice zopet medse. Ona je danes gotovo huda; z grdim se pa pri Žanetu nič ne opravi in zvečer zopet pride stavim dva štefana na kredo. Ti hudiček črni, pa le glej, da boš dosti sladek... Haha-ha!"

Čitarica ga je rahlo udarila

šla; bila sta Vanda in Žane sama.

"Ljubček, greš malo zadremat? Tako si izmučen!"

"Ne, pojdem v kavarno!"

"Nikar ne hodi! Doma ti napravim kave, potem leži in odleglo ti bo!"

"Doma, doma, samo doma! Sploh ne vem, zakaj bi barantal za to, kdaj in kam smem iti. Zapomni si, da sem jaz gospodar—jaz—ženske me ne boste vodile!"

Žane je vstal od mize, vzel zatak za cigarete, natlačil ga polno in se pripravil za odhod. Čutil je dobro, da je zelo razburjen; čutil je celo, da dela Vandini krivico. Prav zato je hotel proč, proč od nje, da se pomiri in da pozabi snočni večer. Sklenil je dopoldne, da ne pojde več v ono družbo, da pojde v kavarno in od tam pošlje postrežka z denarjem v gostilno, da poravnava snočni račun.

Vanda ni ničesar odgovorila na trde besede. Zadele so jo tako, da se je vse zazibalo v njej. Naslonila se je na mizo in zaihtela.

Žaneta so bolele te solze, ki jih je po krivici izžemal svoji ženi. A bil je pretmast, prezarburjen, da bi odložil klobuk in sedel k njej. Kes in sram pred kesom ga je tiral ven.

Med vrati se je ozrl na ženo in ji za slovo rekel:

"Jezik in jok—to ste ženske!"